Farg'ona viloyati Marg'ilon shahar

-maktab tarix fani o'qituvchisi

Sattorova Saboxonning

Savdo aloqalarining kashf etilishi

mavzusida

bir soatlik dars ishlamasi.

Mavzu : **Savdo aloqalarining kashf etilishi**

Darsning texnoligik xaritasi

Mavzuning qisqacha mazmuni :
Amur Temur va Temuriylar davrida hunarmanchilik va savdo sotiqning rivojlanishi.
Mavzuning ta'yanch tushunchasi:
Tamg'a, fulus.

O'quv jarayonini amalga oshirish tehnologiyasi

Usul: "insert".
Shakl: individual ishlash, kichik guruhlarda ishlash.
Nazorat:kichik guruhlar nazorari krasvord.
Baholash:o'quvchilarni rag'batlanrirish.

Darsning maqsad va vazifalari

Ta'limiy maqsadi:Amur Tamur va temuriylar davrida hunarmanchilik va savdo –soqiqning rivojlanishini o'quvchilarga tushuntirish.
Tarbiyaviy maqsadi:vatanparvarlik ruhida tarbiyalash.

Rivojlantiruvchi maqsadi:o’quvchilarning tarixiy bilim ko’nikmalarini rivojlantirish

Darsning vazifasi.

Movorounnahr shaharlarida hunarmanfchilikni rivojlanishi bilib oladilar
XV asr davomida koplab binolar,me’moriy majmualar,inshoatlar bunyod etilishi.
XV asrda Temuriylar Hindiston,Xitoy,Tibet,Eron,Rus va Sibir bilan savdo sotiq qilishini o’rganadilar.

Dars rejasi

Tashkiliy qism 2 daqiqa
O’tilgan mavzuni mustahkamlash15 daqiqa
Yangi mavzuning bayoni 16 daqiqa
Yangi mavzuni mustahkamlash 8 daqiqa
Baholash 2 daqiqa
Uyga vazifa 2 daqiqa

Darsning maqsad va vazifalari

Ta’limiy maqsadi:Amur Tamur va temuriylar davrida hunarmanchilik va savdo –soqiqning rivojlanishini o’quvchilarga tushuntirish.
Tarbiyaviy maqsadi:vatanparvarlik ruhida tarbiyalash.
Rivojlantiruvchi maqsadi:o’quvchilarning tarixiy bilim ko’nikmalarini rivojlantirish

Darsning vazifasi.

Movorounnahr shaharlarida hunarmanfchilikni rivojlanishi bilib oladilar
XV asr davomida koplab binolar,me’moriy majmualar,inshoatlar bunyod etilishi.

XV asrda Temuriylar Hindiston,Xitoy,Tibet,Eron,Rus va Sibir bilan savdo sotiq qilishini o'rganadilar.

Darsning borishi.

Ushbu darsda o'raganiladigan yangi tushunchalar va atamalar :

Tamg'a-savdo boji.Savdogarlardan olinadigan soliq.

Fulus-mayda mis chaqa puli.

I tashkiliy qism :davomat aniqlanadi.sinf o'quvchilari 4 guruhga bo'linadi.

O'tilgan mavzuni yangi mavzu bilan bog'lash va o'quvchilarda motisiyani vujudga keltirish "Aqliy hujum" metodidan foydalaniladi va oqituvchi quyidagi savollar bilan murojat qiladi.

1.Begor nima ?

2.Tenuriylar davrida dehqonchilik qay tariqa rivojlangan edi. ?

3.Sug'orish inshoatlarining ko'plab qurilganligiga misollar keltiring?

4.Yer egaligining turlari haqida nimalarni bilasiz ?

5.Chorvachilikning qaysi sohalari rivojlangan?

6.Dehqon ,muzoriylar kimlar ?

7. Tenuriylar davridaqanday soliq turlari bo'lgan?

Yangi mavzuni bayoni.

Movorounnahrning Samarqand,Buxoro,Toshkent,Shohruxiya Termiz,Shahrisabz, Qarshi va boshqa ko'pgina shaharlari hunarmandchilik markazlariga aylanadi.Hunarmandchilik rivoj topib ,uning turli-tumantarmoqlari boyicha ixtisoslashning kuchayishi shaharlarni ham o'zgartirib yubordi.Ko'pgina shaharlardazargarlik,misgarlik, ignasozlik,sovutsozlik,toshtoravshlovchilar,shishasozlar,konchilik kabi hunarmandchilikmahallalari bo'lgan.

Hunarmandchilik sohasida to'qimachilik,kulolchilik,chilangarlik,temirchilikva binokorlikyetakchi o'rinni egallagan.Ipakdantoqilgan nafis futadan salla,belbog' va

aslzoda yoshlarkiyimkechaklari tikilgan.Mahalliy va chetdan keltirilgan ipakdan turlinav shoyi gazmollar duxoba to'qish keng yo'lga qo'yilgan edi.
XV asrda temirbuyum,qurol yarog' va asboblar yashash yuqori darajaga ko'tarilgan.Metal buyum yasovchilarning aksariyati uy-ro'zg'or buyumlarni ,qurol yorog'llar va asbob –uskunalar yasovchi temirchilardan iborat edi.Ular orasida mix yasovchilar,taqachilar,sim sozuvchilar pichoqchilar kabi turli xil buyumlar yasovchi ustalar bo'lganShaharlarda ,hususan Samarqand va Hirotda zargarlik rivoj topgan.Sahar zargarlari orasida oltin ,kumush va jez qotishmalaridan turli xilzeb-ziynatva qimmatboxo buyumlaryasaydigan va ularga nozik did beradigan mohir ustalar soni ko'paydi.O'rta asr hunarmandchiligida kulolchilik eng rivoj topgan ser tarmoq sohaga aylandi. U kosagaarlar,hum va humchavozlar va tandirsozlar kabi bir necha tarmoqlarga bo'linadi.
Bu davrda mamlakatning yirik viloyat shaharlari Samarqand va Hirotda qurilish ishlari avj oldi.Binokor ustalarkasblariga ko'ra g'isht terib imorat qaddini bino qiluvchilar "banno"deb ,peshtoq-u ravoq hamda toqilarga parchin va girixlar qoplab imoratga pardoz beruvchilar 'ustod'deb yuritilgan.
XV asrda shishasozlik ham ancha muncha taraqqiy topgan . Samarqandda hatto shishasozlik mahallasi bo'lgan.
XVasrda temuriylaruzoq va yaqin qator qo'shni mmlakatlar :Xirot,Hindiston,Tibet,Eron,Rus,Volgabo'yi va Sibir bilan muntazam savdo sotiq qilardi.Xitoydan asosan ipak ,shoyi matolari xuxusan atlas va parchinlar chinni,lal,gavhar va mushk;Hindistondan nafis oq rangli ip matolar,nil boyoqlar,xushbo'y ziravorlar:Erondan surp,marvarid,durlar,Russiya,Tatariston va Sibirdan qimmarbaho mo'yna ,teri va mum olib kelingan .Yevropa mamlakatlaridan Samarqandga olib kelingan molar orasida farang gazmoli,movuti cherkas pichogi bor edi.1418 yilda Ardasher boshliq shohrux elchilari Xitoyga bordi.1419 yildabunga javoban Li-Do va Jong-Fu Xitoydan Samarqand va Hirotga Ekchi bolib keladilar.1420 yilda Shohrux va Ulug'bek 530 nafardan iborat elchilik karvoni Xitoyga jo'natildi.,1422yilda o'z vatanlariga qaytib keldi. Shohrux va Ulug'bek zamonida Tibet va Hindiston bilan yaxshi qoshnichilik munsbtda

bo’lgan.1421 yida tibetdan Buxoro va Samarqandga elchilar keldi.1441-1442 yillarda Shohrux Hindistonga Vijayanagar saroyigatarixchi Abdurazzoq Samarqandiy boshchiligida elchi yubordi.U Kermon va Fors qo’ltigi orqali Hindistonga qilgansayohatiniyozib qoldiradi.

Iqtisodiytaraqiyot malum darajada shu davrda o’tkazilgan pul islohatiga bog’liq.Ulig’bek 1428 yilda muomilaga fulusiy pullar islohatini amalgam oshirdi.Ulug’bek yengil vaznda zrb etilgan va muomilada yuritilgan chaqa pullarni man etdi.Eski chaqalar yangisi bilan almashtirildi.Shu bilan birga Ulug’bek tashqi svdodan davlat xazinasiga tushadigan daromatni ko’paytirishmaqsadidatamg’a solig’ini burmuncha oshirdi.Ulug’ek davrida hunarmandchilik ,ichki va tashqi savdo rvojlandi.

Yangi mavzuni mustaxkamlash:

V-bilaman	<<+> yangilik	<<->> notanish.	?-tushunmadim	! Xayratlandim
Hunarmandchilik va savdo sotiq Shohrux va Ulug’bek davrida rivojlangan.	Yevropa mamlakatlaridan Samarqandga olib kelingan molar orasida farang gazmoli,movuti cherkas pichogi bor edi	peshtoq-u ravoq hamda toqilarga parchin va girixlar qoplab imoratga pardoz beruvchilar ‘ustod’deb yuritilgan.	Ko’pgina shaharlarda zargarlik ,misgarlik, ignasozlik, sovutsozlik, toshtoravshlovchilar, shishasozlar, konchilik kabi hunarmandchilik mahallalari bo’lgan.	Ulug’bek tashqi svdodan davlat xazinasiga tushadigan daromatni ko’paytirish maqsadidatamg’a solig’ini burmuncha oshirdi.

Baholash:rahbatlantirish.

Uyga vazifa :1. Shohrux va Ulug’bek davrida ilm fan qanday rivojlangan bilin kelish.

2.tarqatma materiak,krasvord tuzib kelish..